

B 6559
UTASÍTÁS

A'

M. ACADEMIAI KÖNYVTÁR'

TISZTVESELŐF SZÁMÁRA.

BUDÁN,

A' MAGYAR KIRÁLYI EGYETEM BETŰIVEL.

1848.

T u d n i v a l ó.

Az itt következő Utasítás az academiai könyvtári bizottmány' meghagyásából alulirt által készítettén, 's ugyane' bizottmány, valamint a' kisgyűlés által is jóvá hagyatván, az az illetőknek, magok' ahhoz tartása végett, hivatalosan kiadatni, azonkívül a' tagok' magánhasználatára sajtó alá is bocsáttatni rendeltetett.

Pesten, julius' 3. 1848.

Toldy Ferencz,
acad. titoknok.

INKÖNYVTÁRI UTASÍTÁS.

I. Fejezet.

A' m. academiai könyvtár' rendeltetéséről.

1. §.

A' magyar academia' könyvtára főkép *az intézet' tagjai'* használatára van ugyan szánva; mindazonáltal a' tudományos közönségnek is meg fog helybeni használat végett nyitvatni, mihelyt lajstromainak állapotja azt megengedendi.

II. Fejezet.

Az academiai könyvtár' alkatrészei 's egymáshozí viszonyai.

2. §.

Az academiai könyvtár két fő részre oszlik:

1) A' szorosan academiaira, melly egyes hazafiak' ajándékaiból, az országos törvény' rendeleténél fogva a' kormány' útján érkezett ú, nyomtatványokból, 's az academia' vásárlásaiból áll; 's ehhez képest az academia' bélyegét viseli;

2) A' gróf Telekies' alapító ága által felajánlt könyvtárból, mely az alapítványlevél' értelme szerint külön szekrényekben van felállítva.

3. §.

Kezelés és használás' dolgában e' két alkatrész ugyanazon elvek szerint kormányoztatik; egyedül a' csere-ügyre nézve forogván fen külön, a' magok' helyén meghatározott, viszonyok (42. §.).

III. Fejezet.

A' könyvtár' fentartásáról és biztosításáról.

4. §.

A' könyvtári személyzet első, és soha szem elől nem tévesztendő gondja a' könyvtár' tartalmának elpusztulás, csorbulás, romlás és károsítás ellen biztosítása.

5. §.

Biztosság' tekintetéből semminemű okért és ürügy alatt *gyertyával* a' könyvteremekbe lépni nem szabad. Csak rendkívüli esetek szabadíthatnak fel e' tilalom alól, 's akkor a' legnagyobb vigyázat ajánltatik.

6. §.

Tűzveszély' alkalmával, akár a' könyvtárépületben, akár annak közelében támadjon az, az egész személyzet rogtön megjelenik a' könyvtárban, 's ott célirányos intézkedés- és tetteges hozzálatással a' veszedelem és kár' elfordítására vagy kisebbitésére minden lehetőet elkövetni köteles.

7. §.

A' por és férgek a' könyvtárak' veszedelmes ellenségei közé tartoznak. Folytonos gondjok leszen tehát a' könyvtárnokoknak arra, hogy az első, szorgalmas seprés és tisztogatás által eltávolíttassék, úgy hogy minden könyv évenként legalább egyszer tisztogató kézbe kerüljön; az utóbbiak az e' tekintetben czélirányosaknak talált szerek' alkalmazása által kiirtassanak, az új kötésekre nézve pedig a' könyvkötőnek czélszerű utasítása által a' lehetőségig megelőztessenek (*L. a' Többszorosítást*).

8. §.

A' könyvek' anyagi épentartásához tartozik a' kötésekre szorgos ügyelés is. Mindenek előtt

a) puha azaz foszlány, vagy épen póré kötés egyáltalában ne tűressék a' könyvtárban: ezek nem csak a' használás és tisztogatás, hanem visszatétel által is mind inkább romladoznak. Azért a' csekélyebb becsű munkák, ha azok, mint péld. számos, a' szélesb értelemben vett magyar irodalomhoz tartozók, el nem mellőzethetnek: úgy nevezett félkemény táblát nyerjenek, vászon háttal; ha a' füzetek aprók, kevés ívek-ből állók, több ilyen egy kötetbe egyesíttessék, mi által nem csak fentartásuk biztosíttatik inkább, hanem a' könyvtári kezelés is tetemesen könnyíttetik. E' végre minden szakban illy *Vegyesek' Gyűjteményei* kezdessenek, melyeknek egyes kötetei csupán rokon tárgyakat foglaljanak magokban, s gyűjteményczímmel és kötet számmal legyenek ellátva, hogy a' lajstromokban rájuk könnyű szerrel történhessék hivatkozás.

b) Ugyanezért fűzetekben és szállítványokban, bár kötve, megjelent folyó és más munkák minél előbb kemény táblái kötetekbe egyesíttessenek.

c) A' közép vastagságu kötetek szilárd kemény kötést, a' gyakrabban kézben forgó, a' maradandóbb becsű munkák, kivált ha e' mellett vastagok és nagy rétűek, bőrkötést nyerjenek, és pedig tartósság' tekintéből vagy borju, vagy (a' nehéz kötetek és az atlaszi rétek) bagarjából. Fa táblák és kecske- v. juhbőr jövődre egyáltalában ki legyenek zárva.

d) A' romladozó kötések' tatarozása jókor eszközöltessék, nehogy utóbb a' könyv' belső részei szenvedjenek, 's könnyű javítás helyett új kötésre legyen szükség.

e) Vannak olly állandó czikkei a' sajtónak (péld. naptárak, egyházi névkönyvek, directoriumok, egyesületi tárgyak, jelentések stb), melyeket czélirányosb-
nak látszik összekötés helyett *tárczáokban* őrizni, mik szinte gyűjteménycímet és kötetszámot nyernek; e' tárczák pedig úgy készüljenek, hogy tartalmok pornak kitéve ne legyen; tisztogatáskor pedig kinyittassanak, és illően kirázassanak, nehogy molyfészkekké váljanak.

f) Az illy apróbb nyomtatványok, míg elégséges számra gyűlnének, hogy aztán vagy egyebekkel egy kötetbe, vagy egy tárczába foglaltassanak, ne rend nélkül összehányva, vagy összekötözve, hanem *ideiglenesen* szinte külön e' célra szánt *tárczák*- és *szekrények*be rendesen beiktatva tartassanak, hogy így az elszennyeződéstől, szakadozástól, elhányódástól meg-

mentessenek, sőt szükség' esetében könnyen megel-
hetők és használhatók is legyenek.

g) Különös gond legyen az atlaszokra, abroszokra és nyomtatott képekre is, mik szükség nélkül se össze ne köttessenek, se össze ne hajtogattassanak, és szinte alkalmas tárczában őrzendők; a' nagyobb területű és becses lapok pedig vászonra felvonva iktattassanak be tárczáikba.

h) Eredeti oklevelek szinte alkalmas tárczában tartassanak, 's mennyiben rajtok pecsétek is előfordulnának, azoknak épségben megőrzésére nagy gond legyen.

9. §.

A' könyvtárnak szám szerint épségben tartása' tekintetéből először is minden a' könyvtár' bármely részéhez (l. 2. §.) tartozó könyvek, kéziratok, egyes abrosz-, rajz-, kép- és nyomtatott külön lapok, sőt az eredeti oklevelek is az academiai könyvtárbélyeggel, a' Teleki-könyvtárhoz tartozók azonkívül a' Teleki-bélyeggel is, a' címlap' hátulján 's a' könyv' végén, az eddig divatos módon, megjegyeztetnek.

10. §.

A' könyves teremekbe senki semmiféle ürtügy alatt, valamelyik könyvtárnok' kíséretén kívül be ne bocsáttassék.

11. §.

Valamelly *helytelenség'* előfordultavál, akár elhordás- vagy csonkítás-, akár károsításból álljon az, a' tettes nem csak azonnali visszaadásra vagy kárpótlásra

szorítandó, hanem, ha a' könyvtári személyzethez tartoznék, 's a' tett rossz hitet tanúsítana, a' kis gyűlésnek feljelentendő, hogy kérdésre vonathassék, sőt a' körülményhez képest bűnhődjék is.

12. §.

A' szoros *rendtartás* egyik eszköze a' könyvkincs' biztosításának, mert e' nélkül az épségre felügyelés tetemesen nehezítettik. E' végre

a) minden könyv, használat után még az nap a' maga állandó helyére visszateendő.

b) A' kevesbbé szembe tűnő helyeken is szint oly rend uralkodjék, mint egyebütt. A' vagy még beiktatandó, vagy kiselejtelt könyvek is illő rendben, az utóbbiak külön jegyzékbe is iktatva, tartassanak.

13. §.

Fő eszköze az épségre ügyelhetésnek minden darabnak *számtani helyhez-kötetése*, 's a' felállítás' rendét szorosan kimutató *helylajstrom*, melly leltárul és könyvtár-vizsgálati nélkülözhetlen kalaúzul szolgál. Szerkezetéről alább (az 57. §-ban) leszen szó.

14. §.

Szinte úgy teljes *leltár* vezetessék a' könyvtárhoz tartozó minden ingó bútorról, mellynek párja a' szolgánál is leszen; 's szerinte évenként egyszer minden tárgy számon kérendő, a' használhatlanná vált tárgyak kitörleendő, az újak, mihelyt hozzá járulnak, azonnal pontosan beiktatandók.

IV. Fejezet.

A könyvtár hasznosításáról.

15. §.

a) Hogy a' könyvtár biztosan és könnyen használ-
tathassék, a' könyveknek

a) czélszerű *felállítása*,

b) *meglelhetése*, és

c) *lajstromozása*, kívántatik.

16. §.

Minden *felállítás* jó, melly szerint a' kívánt köny-
vet bizton és hamar meg lehet találni; legjobb az,
melly egyszersmind némi áttekintetét is engedi a' kü-
lön szakoknak. E' két fő tekintet a' tudományosztály 's
némelly külön szakok (péld. ösnyomatok, academiai
iratok, magyar irodalom, atlaszok stb) szerinti felállí-
tást javasolja, de úgy hogy az kelletinél részletesebb,
vagy éppen szorosan rendszeres, ne legyen. Ez osz-
tályok és szakok' meghatározása egyébiránt a' könyv-
tár' mivoltától függ.

17. §.

E' mellett a' *külső csín* is tekintetet érdemel. En-
nél fogva a' rétek' illő elválasztása mennyire lehet meg-
tartandó. Mind a' szépség, mind a' használhatóság azt
javasolják, hogy legalább, mielőtt a' könyvek' számta-
ni sora meghatároztatik, a' szebb külseű, testesebb,
és újabb munkák az első, a' kevesbbé szép és ép ré-
giebbek pedig, valamint a' vékonyabb füzetek, a' hát-
só rendekbe tétessenek.

18. §.

A' vegyes apróságok' gyűjteményei, akár szilárd kötetekben, akár tárczában legyenek egyesítve; valamint a' rajzok, képek és abroszok' tárczái, legalább jövődre, külön szekrényekben felállítandók.

19. §.

A' kéziratok' gyűjteménye külön osztályt képez. Ide számítandók az olly kötetek is, melyekben kéziratok mellé nyomtatványok vannak kötve.

20. §.

A' jelelés három jegyből áll. Az első a' szekrény' számát, a' második a' polczét jegyzi kis betűkkel, a' harmadik a' kötet' számtani sorsszámát, péld. 62. c. 16.

21. §.

A' tárczába rakott *futó darabok'* mindenike azon számmal láttatik el *zárjel* közt, melyet az illető tárczában sora szerint elfoglal, péld. 62. c. 17. (3). E' sorszám kell hogy a' tárcza' belső tábláján találató tartalomjegyzék' számával megegyezzek. A' lajstromban e' zárjeles sorszám' beírására szükség nincsen.

22. §.

Bármelly könyvtár' használatának lényeges és így nélkülözhetlen feltételei a' jól szerkesztett *Czímtárak* (könyvczímsorok, könyvczímlajstromok, könyvlajstromok, catalogusok). Ezek' készítése tehát legfontosabb, egyszersmind pedig legnehezebb tisztét teszi a' könyvtári személyzetnek.

23. §.

Mindenek előtt, és minden igénybe vehető erőkel, egy *alapczímtár* (Grundcatalog) készítendő, melly külön lapokon (címmásolat, czímmás, Titel-Copie) az állomás' (Standort) 's a' tudományszak' kijegyzése mellett minden munka' czímének lényeges részeit u. m. a' vezér sorokat, szerző' 's, ha van, kiadó' nevét, a' kiadás' számát (ha van), a' kötetszámot, a' rajzos mellékletek' számát, helyét és évét, rétet és kötés' minemüségét foglalja magában. A' több vezérszó (Schlagwort) alatt kereshető cím ugyanannyi külön lapon forduljon elő, de csak a' cím' leglényegesb szavaival, 's hivatkozással azon fő címmásra, hol a' könyv' teljes leírása található. Ezen alapczímtár szorgalmasan folytatandó, folyton minden közbe jött változások' beiktatásával kiegészítendő, és betűrendbe helyezve, saját tárczában, arra készült külön fiókos szekrényben és pedig egyedül a' könyvtárhivatal' belső használatára, a' leggondosabban eltartandó.

24. §.

Az alapczímtár, valamint a' könyvtár' mindenemű részleteire, úgy a' kéziratok' gyűjteményére is kiterjedjen.

25. §.

Az alapczímtár alapúl szolgál minden egyéb címtárakhoz. Az első melly ebből rovatos lapokon készítettő 's kötetekbe kötendő, az *egyetemes névczímtár* (Universal-Catalog), melly az alapczímtárnál rövidebben, de semmi lényegesnek ki nem zártával, szoros-

betűrendben, a' szerző' neve, 's illyennek nem létében a' vezérszó' sora szerint, minden a' könyvtárban és alapczímtárban létező egyes nyomtatott, metszett, és kézirati munkák' czímeit terjeszti elő, akár önállóan, akár máshoz kötve, vagy másba bekeblezve forduljanak azok elő, tehát, habár csak hivatkozálag, az idéző lapokon találatokat is.

26. §.

Az egyetemes névczímtár' elkészülte után egy *rendszeres czímtár'* készítése fogja a' tiszteket elfoglalni, melly ismét az alapczímtár' nyomán a' könyvtárnak ebben előforduló minden czímeit szorosán tudományos rendszerben terjeszti elő úgy, hogy bármely tudomány és irodalmi szak' minden egyes ágai 's alágai, sőt nevezetesebb részei és főbb tárgyai, a' magok' helyén külön rovatokban elő legyenek terjesztve. Az e' végre megállapítandó tudományköri (encyclopaediai) rendszer mutatóként megelőzze a' czímtárt; 's szerkesztésében a' könyvtár' sajátosságos mivolta, 's a' használatbeli könnyűség legyen a' két fő elv: minél fogva valamint egyfelül a' nagy általánosság, úgy másfelül nem kevesebb a' szerfeletti feltagolás, melly az átnézetet, sőt a' keresést is nehezíti, szorgalmasan kerülendő. Hogy itt is a' teljesség' kívánalma minél jobban kielégíttessék, az alapczímtár' idéző lapjain találató czímek is, bár szinte csak hivatkozálag, illető helyeikre besorolandók.

27. §.

Készen levén az imént tárgyalt három fő czímtár, azoknak szakadatlan folytatása, javítása és kiegészítése.

sztése mellett, a' könyvtári tisztviselőket némelly más, nem ugyan nélkülözhetlen, de a' könyvtár' használátosságát tetemesen előmozdító, *mellékes czímtárak'* szerkesztése foglalandja el, millyenek különösen:

α) egy egyetemes tárgymutató ;

β) kéziratok' czímtára ;

γ) ősnymatok' czímtára ; és

δ) hazai könyvtár.

28. §.

Mindenek előtt egy teljes egyetemes tárgy-czímtár (allgemeiner Realcatalog) helyett, melly használátosságával arányban nem álló roppant munkát és időt kíván, 's a' szükséges egységet ritkán tünteti elő; azon kívül különféle meglevő könyvészeti munkák által az újabb időkben jóformán nélkülözhetővé lett: gondja lesz a' könyvtár' előjárójának, hogy a' rendszeres czímtárhoz (26. §.) egy minél teljesebb, betűrendes *tárgymutató* készüljön, melly minél rövidebb szerkezetben a' rendszeres czímtárnak ne csak egyes czímeire, hanem a' tudományszakokra, 's ezeknek a' rendszeres czímtárban előforduló ágai- 's alágaira is utaljon. Hogy e' tárgymutatóba nevek (személy- és helynevek) is felveendők, a' mennyiben nagyobb kisebb munkák' tárgyai gyanánt fordulnak elő, magában értetik.

29. §.

A' *kéziratok' czímtára* (catalogus codd. MSS.) az alapczímtár' nyomán, szabatos teljességgel, betűrendben terjeszt elő a' könyvtárban létező minden önálló kéziratot, akár kötetalakban forduljon elé, és pe-

dig külön magára vagy máshoz kötve, akár egyes levelekben, millyenek péld. a' hártýára írt eredeti oklevelek, mellyek arra rendelt tárczában kötetlenül tartatnak. Használatosságát nevelné nyelvek, írók 's leirók' nevei, úgy tudományszak, tárgy és kor szerint készült, ugyanannyi mutatók' hozzáadása.

30. §.

Különös érdemet szerezhet magának a' könyvtárnok, mind a' könyvtár' dísze, mind a' tudomány' érdekében, a' kéziratár' részletes, kimerítő és critikai leirásával, melly, czélszerűen szerkesztve, közzé teendő lesz.

31. §.

Az *ősnyomatok' czímtára* (catalogus incunabulorum) minden a' nyomda' feltaláltatásától 1536-ig megjelent 's a' könyvtárban létező munkákat foglaljon magában, szinte az alapczímtár' alapján és szabatos teljességgel, de *évrendben*. Az év' kitétele nélkül megjelentek, második osztályként, egyedül betűrendben összeirandók. E' czímtár' becsét is emelendi a' nyelvek, írók és nyomtatók' nevei, úgy tudományszak és nyomtatáshely szerinti mutatók' hozzáadása.

32. §.

A' *hazai könyvtár'* lajstroma (Catalogus rerum hungaricarum) legczélszerűbben tudományrendszereken készül, 's így nem egyéb az egyetemes rendszer czímtár' kivonatánál, melly mindazon munkákat foglalja magában, mik vagy (széles értelemben vett) Magyarországhban jelentek meg, vagy magyarok által

irattak, vagy végre Magyarországot illetik: ide értve a' külföldi munkákban előforduló, 's hazánkat illető nagyobb vagy érdekesb önálló értekezéseket 's egyéb czikkelyeket is. E' czímtárhoz egy teljes névmutató szükségkép hozzá csatolandó.

33. §.

A' mellékes czímtárakat kiegészíti végre a' *rajz- és táblaművek' lajstroma*, melyben

a) minden önálló rajz- és képmunkák felveendő, akár festőiek, természetrajziak, akár földiratiak, műtaniak legyenek, ha szöveg nélkül vannak, vagy a' szöveg egyedül felvilágosításul adatott melléjük;

b) minden önálló, külön lapokat tevő képek (arcz-, táj-, történeti stb képek), rajzok, abroszok, ugyanannyi külön osztályban;

c) minden táblaalaku, metszett vagy nyomatott munkák (hacsak egyes lapok volnának is), mik nem bekötésre készültek, 's ennél fogva külön címlappal nem bírnak; 's vagy felfüggesztve, vagy tárczába rakva tartatnak, vagy bár könyvalakban külön vagy többekkel együtt bekötvék. Mind ezek az alapezímár' nyomán szabatos rövidséggel lajstromoztatnak, és a' szokott vezérszó szerint betűrendbe foglaltatnak, azon megjegyzéssel, hogy az abroszok szerzőik' neve alatt is felhozandók ugyan, de hivatkozással az előadott tárgyra, melynek czikkje alatt bővebben leiratnak; az arcz-, táj- 's egyéb olly képek is, miknél rendszerint inkább az előadott tárgy, mint a' művész érdekel, a' tárgyas vezérszó alatt iratnak le, a' művész' neve alatt

hivatkozólag csak azok említettén, melyek a' művész' tekintetében is figyelem' tárgyai szoktak lenni.

34. §.

Az alapczímtárt kivéve, a' többi közöltethetik academiai taggal 's más a' könyvtárban megjelenő tudóssal is, teendő jegyzések- és kiírásokra, de mindenkor csak valamelyik könyvtárnok' felvigyázása mellett. Kiadni a' könyvtárból bármely lajstromot szorosan tiltatik.

35. §.

Valamennyi czímtárak- és mutatóknak tisztán, hibátlanul és jól olvashatólag kell írva lenniök.

36. §.

Szoros kötelessége a' könyvtárnokoknak a' külön czímtárakat, a' jelen utasítás 's a' meghatározandó tudományköri rendszer szerint a' legnagyobb gond- dal és pontossággal elkészíteni; 's valahányszor hely- másítás, szaporodás vagy fogyás által változás esik, a' szükséges igazítás vagy beírás által a' czímtárakat a' könyvtár' valóságos állapotjával folytonos összhangzás- ban tartani.

V. Fejezet.

A' könyvtár' szaporodásáról.

37. §.

Az academiai könyvtár' szaporodásának *forrá- sai* a' következők:

a) Az ország' törvénye, melly szerint minden, Ma- gyarországban megjelenő, nyomtatványokból a' kor-

many` utján egy-egy ingyenes példány az academia' könyvtárát illeti.

b) Egyesek' hagyományai és ajándékai.

c) A' gróf Teleki-család' alapító ágának könyvvételei.

d) Az ülések' javaslatai' nyomán tett vásárlások.

e) A' könyvcsere.

38. §.

A' *hivatalos példányokat* illetőleg, a' könyvtárnoknak tisztében áll őrszemmel kísérni a' havi irodalom' menetelét, 's minden a' szokott úton be nem érkező hazai nyomtatványokról koronként jelentést tenni, hogy azok a' kormány által beköveteltethessenek. Ide pedig nem csak minden könyvek és röpiratok, de a' nyomtatott hivatalos irományok, végre a', bár szöveg nélkül megjelenő, mindennemű aczél-, réz- és kőnyomatok is értetnek, és pedig, ha valamelyike ezeknek színezve is jelennék meg, színezett példányban.

39. §.

Ha valamely *hagyomány* vagy *ajándék* feltétlenül jutna a' könyvtárnak, az academiai titoknak azt előleges feljelentés nélkül is, illő nyugtatvány és ellennyugtatvány mellett átveheti, és a' könyvtárnoknak átszolgáltathatja; ellenben, ha azokhoz bizonyos feltételek kapcsolhatnának, melyek felállítás és kezelés körül teherrel járnának, vagy jövődre alkalmatlanságot sőt aggodalmat szülhetnének: az átvétel csak a' kisgyűlés' hozzájárultával történhetik. A' darabonkénti ajándékokat a' titoknak veszi át, 's miután azokat a'

legközelebbi öszves academiai kis gyűlésben bemutat-
ta, a' könyvtárnoknak általadja.

40. §.

A' könyvvételt illetőleg, minthogy e' könyvtár' fő rendeltetése az academia' és tagjai' tudományos szükségzeit pótolni, a' kis gyűlés vagy könyvtárnok csak olly munkák' vásárlását fogja az elnökségnek ajánlani, mellyek' megvétele valamelly tag által kéretik, 's ha e' munka más pesti könyvtárban nem léteznék. *Régi kéziratok* (codexek), kivévén ha nagybecsűek 's egyszersmind igen jutányosak, csak akkor vétessenek meg, ha Magyarországra nézve különös vagy történeti, vagy nyelvi és irodalmi értékkel bírnak. Újabb, kiadatlan kéziratok is, ha a' hazai érdekek tudományos becs és egyszersmind jutányosság párosúl, a' pénzerő úgy engedvén, megszerezhetők.

41. §.

Hiányos munkák' kiegészítése és megkezdett munkák' folytatása el nem mulasztandó, ha a' már meglevőnek becsé a' megszerzendőnek árával illő arányban áll. Így a' becses de csonka kötetek' (Defect) kiegészítése vagy teljesekekkel pótlása is folytonos figyelem' tárgya legyen. Mi hogy annál biztosabban megtörténhessék, a' csonka és hiányos munkákról egy külön emlékeztető könyv fog vitetni.

42. §.

A' könyvcserét illetőleg, a' könyvtárnok minden egyes esetben a' kis gyűlésnek teszen jelentést, illetőleg javaslatot, mellytől függ a' cserét elhatározni. Ha

a' kicserélendő könyv a' Teleki-könyvtárnak részét ten-
né, a' kis gyűlés' határozata a' Teleki-család' képvisel-
lőjével fog a' szükséges beleegyezés' kinyerése végett
közölni. A' kicserélendő könyv' bélyegére ugyan-
azon bélyeg megfordítva reá ütendő.

VI. Fejezet.

A' könyvtár' használásáról.

43. §.

A' könyvtárt, tagok 's más a' kis gyűléstől erre
engedélyvel felruházott tudósok, helyben vagy otthon
használhatják. A' könyvtárnokok' szoros kötelessége
minden erre feljogosított olvasót megelőző szívésség-
gel fogadni, nekik a' kellő felvilágosításokat teljes
készséggel megadni, a' kívántakat halogatás nélkül kéz-
hez szolgáltatni.

44. §.

Felütd munkák, mikre a' helyben dolgozásra
folytonos szükség van, ki nem adathatnak a' könyvtár-
ból. Így *ritka munkák* sem, mik elveszés' esetén ne-
hezen lennének visszapótolhatók; és végre *kéziratok*.
A' két utóbbi rendbeliek mindazáltal kisgyűlési enge-
delemmel kiadhatók.

45. §.

Egyébféle munkát a' társaság' mindenik tagja ki-
vehet nyomtatott térítvény' aláírása mellett: de min-
denkor csak egy hónapra, mellynek eltöltével azt visz-
szaküldeni tartozik: szabadságában állván azt vagy azo-
kat, ha időközben más tag nem jelentkezett reájok,

ismét egy hónapra magához venni. Egyébiránt a' kölcsönző a' kivett könyveknek ép és sértetlen állapotban visszatérítésére, ellenkező esetben kárpótlásra, köteles. A' hírlapokat és folyóiratokat illetőleg: az új számok mindenkor egy hónapig maradnak a' folyóirati szekrényben kitéve; mellynek elmúltával azok is ki-kölcsönözhetők.

46. §.

A' kölcsönzésekről egy külön *kölcsönkönyv* viendő, mellyben a' kiadott könyv' pontos bejegyzésén kívül, a' kölcsönadás' napja, a' kölcsönvevő' neve, 's a' visszatérítés' ideje szorgalmasan beírandó. Ezen kívül egy, a' kölcsönvevő' kötelezettségét (a' 45. §. értelmében) előterjesztő, nyomtatott térítvény, a' kölcsönvevő által aláírva, saját arra rendelt helyen gondosan őrzendő, és csak vagy a' könyv' visszaadatásakor, vagy a' netalán ejtett kár' megtérítettése után az aláírónak visszaadandó.

47. §.

A' könyvkölcsönzés a' könyvtári szűnidők alatt is foly, a' heti szünnapokat mindazáltal ide nem értve.

48. §.

A' kölcsön adott könyvek a' könyvtárvizsgálatra a' könyvtárnok által bekövetelendők, és csak ennek elmúltával ismét kiadhatók.

49. §.

A' könyvtár az academiai szünhavakban egyedül hétfőn és pénteken áll nyitva 11—12-ig; az év' töb-

bi részeiben vásár- és ünnepnapokat kivéve minden-
nap 9—1 óráig.

VII. Fejezet.

A' könyvtár' belső kezeléséről.

50. §.

Mihelyt valamely munka a' könyvtár' birtokába jutott, az mindenek előtt átvizsgálandó: teljes-e vagy hiányos, és csonka: az utóbbi esetben, ha a' könyv vétel vagy csere' útján érkezett, azonnal visszautasítandó, ha legfelsőbb kegyes adomány, rögtön jelentés teendő; ha hagyomány vagy ajándék' útján érkezett, 's a' kiegészítés' költségeit megérdemli, egy külön lajstromba (*hiányosak' lajstroma*) veendő és félre teendő, míg kiegészítetett; ha ezt nem érdemelné, a' *kiselejtezendők* közé teendő, 's ezek' lajstromába iktatandó leszen.

51. §.

Minden a' könyvtárba iktatandó példány elébb a' *járványi naplóba* (Accessions- Journal) iratik be. E' jegyzőkönyv' rovatai a' bal oldalon

- a) a' vétel' napja;
- b) a' vétel' tárgya a' címnek leglényegesb szavai szerint, a' szükséges könyvészeti adatokkal 's a' megérkezett kötet vagy füzet' száma' kitételével;
- c) a' forrás, melyből a' könyvtárba került;
- d) az ár, azon cikkeknél t. i. melyek pénzen vétettek, vagy melyekre, bár csere' alkalmával, ráfizetések történtek. A' jobbik oldal' megfelelő hé-

zagján feljegyzendő: mi történt a' könyvvvel, 's hova tetetett el akár ideiglen, akár állandóan.

52. §.

Mihelyt valamely könyv a' könyvtár' állandó része lett, azonnal a' divatos *bélyeggel* ellátandó, ha szükséges, *bekötendő*, midőn bekötöttetett, az alapczímtárba, 's ennek nyomán valamennyi egyebekbe (25. 26. 27. §§.) *beirandó*, 's használás végett a' könyvtárba iktatandó. Kötetlen, vagy állandó kötetést még nem nyert munkák se a' rendes czímtárakba, se magába a' könyvtárba be ne iktattassanak, hanem ideiglen saját szekrényben elteendő, 's így mind addig csak is a' járulványi naplóban jelennek meg.

53. §.

A' könyvtár' számára vásárlott könyvek' árjegyzékeit a' könyvtárnok megvizsgálván, azoknak valóságos átvételét 's az árak' helyes kitételét neve' aláírásával elismeri; a' titoknok hasonlókép megvizsgálja, a' kis gyűlés' ajánlatára elnöki engedelemmel történtek-e e' vásárlások, 's ezt szinte aláírásával bizonyítván, elnöki utalványozás alá terjeszti, melly után az illy árjegyzék a' pénztárnok által kifizettetik.

54. §.

A' *kötést* illetőleg, zsinórmértékül szolgáljon mindenek előtt, hogy minden fényüzés és szükségtelen költség elkerültesse, 's az e' részben felállított szabályok (8. §.) szorosan megtartassanak. E' mellett gondja legyen a' könyvtárnoknak a' kötések' szilárd-

ságára, szabatosságára és csinosságára; 's e' részben a' könyvkötőt utasítani is fogja; másfelül olly mesterembert választand, kit munkája' jóságán kívül jutányossága is ajánl. Minden esetre a' könyvkötővel hosszab időre kell az árak iránt előre megegyezni, de az egyezést a' szerek' ára' változásai miatt koronként megújítani. Egyébiránt a' *könyvkötői* megrendelt és eszközölt *munkákról* egy külön *könyvkötői jegyzőkönyv* lesz viendő, mellybe, az átadott mintapéldányok, valamint a' kikötött árak is, pontosan beirandók.

55. §.

A' járulványi naplón kívül egy *számvitelkönyv* is vezetendő, mellybe mind a' könyvárusi és egyéb könyvvételi, mind a' könyvkötői kifizetett árjegyzékek bemásoltatnak, hogy mindenkor teljes világosságban legyen: a' lefolyt évben mi milly áron vásároltatott.

56. §.

Felesleges munkák és kettős *példányok' eladása* csak egy erre felhatalmazott kisgyűlési bizottmány' hozzájárultával eszközölhető; ha az illyek nagyobb tömegre gyűlnének, azok, szinte a' nevezett bizottmány' befolyása alatt, árverésre bocsáttathatnak; a' befolyt pénz pedig az árverési jegyzőkönyv' hiteles másával együtt a' pénztárnoknak fizettetik be.

57. §.

A' könyvtárnak épségben és rendben maradása végett a' kis gyűlés évenként legalább egyszer vizsgálatot rendel, 's e' végre bizottmányt küld ki, melly-

nek elnöke a' titoknok; 's melly a' vizsgálat' eredményéről a' kis gyűlést tudósítja. Ennek szükséges feltétele egy pontos *helymutató* (Standorts - Catalog), melly egyszersmind *leltárul* is szolgál, 's a' könyvtár' minden egyes darabjait szorosan a' felállítás' rendeszerint, röviden és csak lényeges könyvészeti adataival, terjeszti elő. Vizsgálatkor

a) minden netalán tapasztalandó felállítási rendtelenségek orvoslandók;

b) a' lelt hiányok a' részletes vizsgálatok' alkalmazkor tudomásul feljegyzendők, és csak, ha az egyetemes vizsgálatkor sem kerülnének elé, a' leltárba beirandók, 's ehhez képest valamennyi címterek kiigazítandók.

58. §.

A' könyvtárnál előforduló minden ügyekről egy rendes *hivatali jegyzőkönyvnek* kell vitetni, mellybe minden a' könyvtárhivatalhoz érkező írásbeli ügyek bejegyzendők, valamint azok is, mikre írásbeli ellátás következett. Különösen a' szaporodás- és fogyásra vonatkozó nevezetesb történetek, a' nevezetesb és terjedelmesebb könyvtári munkálatok' menetele, a' személyzetben történő változások, 's mindenek, mik a' könyvtár' történetére nézve némi érdekléssel bírnak, beiktatandók.

59. §.

Minden a' hivatali jegyzőkönyvben felhívott elnöki rendelések és ülési határozatok, úgy egyéb irományok, tudósítások, illő rendben 's lajstrom mellett elteendők. Az elavult úgy, mint a' folyvásti használat-

ban levő czímtárak 's egyéb ez utasítás' több helyein említett lajstromok és jegyzőkönyvek is részét teszik a' *könyvtárhivatali* levéltárnak, melly a' könyvtárnok' közvetlen őrsége alatt áll.

60. §.

Minden évben nagy gyűlésre a' könyvtárnok *hivatalos Jelentést* nyújt be, mellynek tárgyai:

a) A' személyzet' változásai, mibenléte 's az intézet' irányában tanusított viselete.

b) A' könyvtár' állapota, szaporodásának rendszeres kimutatása, a' szaporodás' forrásai' feljegyzésével, a' könyvtár' használtatásáról szóló adatok, a' könyvtár körül történt mindennemű változások, véghez vitt munkálatok, 's minden a' könyvtárt érdeklő nevezeteseb történetek.

c) A' *butorleltár'* változásai.

VIII. Fejezet.

A' *könyvtári személyzetről.*

61. §.

Az academiai könyvtár a' gr. Teleki-család' alapító ága által kinevezett *könyvtárnok'* gondjaira van bízva, ki az academiai elnökség által kinevezett *alkönyvtárnokkal* egyetemben a' könyvtár' épsége felett közös felelősség mellett őrökdi, a' könyvtárnoki munkálatokat intézi, 's az alkönyvtárnokkal együtt teljesíti; a' 49. §-ban kikötött napokon és órákon ezzel együtt jelen van; a' jegyzőkönyveket viszi 's az évenkénti Jelentést felteszi és aláírja.

62. §.

Midőn a' szükség kívánja, a' könyvtárnokok mellé a' titoknak egy *írnokot* rendel, ki az ezek általi neki kiszabott munkálatokban 's tisztázásokban gondosan és lelkismeretesen eljárni köteles.

63. §.

A' könyvtár' szorgalmas seprése, szellőztetése, 's az évenkénti könyvtisztogatás az academiai *szolga'* kötelessége, ki e' részben a' könyvtárnokoknak teljes engedelmességgel tartozik.

T O L D A L É K

a' 7. §-hoz.

A' könyvek' épen tartásának első és semmi által nem pótolható feltétele azoknak szorgalmas *porozása*, mely így eszközöltetik: Mindenek előtt a' könyv kinyittatván, erővel becsapandó többször, míg t. i. abból a' por egészen ki nem száll. Aztán annak a' tábla 's az előlap (Vorsetzblatt) közti hajlása, úgy a' könyv' metszése (Schnitt) egy, inkább lágy mint kemény, ecsetalakú kefével ki és megkefélendő (Az arany metszés csak puha ruhával megtörlelendő). Végre a' könyv' egész külseje gyapjunemű ruhadarabbal megtörlelendő, és pedig, ha a' (bőr)kötés nedvesnek, nyirkosnak, penészesnek tapasztaltatnék, mindaddig, míg az teljesen tisztának és száraznak nem mutatkozik. Mind a' por, mind a' nedvesség kedvez a' férgek' tenyészésének, 's az imént ajánlt gond ezek ellen a' *legbiztosabb ovó-, sőt gyógyszer*.

Azonban e' gond sem képes mindig a' férgeket eltávolítani. T. i. mind a' könyvállások' fájába, mind a' régi fatábla-kötésekbe gyakran belé esik a' szu (különösen a' *makacs furdancs*, *ptinus pertinax* Linn.). Mihelyt ez észrevétetik: ha a' polez' deszkája nagyon meg volna vesztegetve, azt újjal kell pótolni; a' fa kötést pedig, ha bizonyos tekintetek nem ellenzik, eltávolítani; hol ez

vagy nem szükséges még, vagy azt tenni nem akarjuk: nem csak a' sérelmes szekrény, hanem a' kötés is olajfirnászszal beeresztendő, mi a' romlást alkalmasan megállítja. A' bőrkötést timsó-olvasztékkal vond be, 's jól ki hagyd száradni, mielőtt a' könyv a' maga helyére viszszatétetik.

De már maga a' kötés körül szükséges jóeleve a' férgek' megelőzésére dolgozni. Mondatott hogy a' *fa* nagyon ki van téve a' furdancs' pusztításainak: azért abba könyvet köttetni épen nem kell. Helyét mindig jóféle *kéreg-papiros* (Pappe, Pappendeckel) foglalja el; legjobb az angol; ennek hiányában a' legtömöttebb és keményebb választassék: de ez is, alkalmazás előtt, könyvkötői pórrölylyel jól összeverendő, borítékja pedig, legyen az papiros, vászon vagy bőr: enyvvel jól reáragasztassék úgy, hogy a' két felület közt sehol hézag ne maradjon, hanem a' két test teljes-egygyé válják.

A' borítékot illetőleg, a' *sima papiros* ugyan legkevesebbé van a' könyvférgek' rontásainak kitéve, hacsak szomszéd *fa* vagy bőr kötések, mellyek közé erősen beszoríttatnak, nem vesztegetik meg: de a' gyakran használt, vagy igen vastag, nehéz, úgy a' becsesb munkáknak, tartósság' okáért erősebb boríték kell. A' *vászon*, ha olajfirnászba van áztatva, biztosan megvedi kívülről a' kötetet. Ennél erősebb a' *bőr*, melly azonban leginkább van a' könyvférgeknek, különösen a' *szűcs porvának* (dermestes pellio Linn., kitéve. Ezt lehetségig megőrizzük e' féregtől, ha minél keményebb bőrfajt választunk. Elsőséget érdemel e' részben a' *hártya* (pergamena); de ez költséges voltánál, úgy divatlanságánál fogva is, csak ritkán alkalmaztatván vagy alkalmazható lévén: a' nagyon gyakran használt, vagy nehéz, vagy nagy rétű, vagy igen becses munkáknál *bagarja*, hol pedig e' tekintetek kisebb mértékben jelentkeznek, legalább *borjubőr* alkalmazandó. 'S itt is a' könyvkötő gondosan megválaszsa a' jól cserzett, tökéletesen kiszáradt 's kemény bőroket, különben a' *szalonnaaporva* (dermestes lardarius L.) előbb

utóbb belé esik. Megjegyzendő még, hogy nagyobb biztosításul, mielőtt a' könyv' háta megaranyoztatnék, ezt szalamiasóval vegyített tojásfejérrrel kell bevonni. — Végre nagy becsü munkáknál tanácsos a' papiroskéreg' előlap melletti eresztékébe hártvaszeletet alkalmazni, mely a' kéreg' belsejéhez enyvezve 's az előlap által elfedve, eszközi, hogy a' táblában netán fészkelő pondró a' nyomtatványba könnyen át ne hathasson.

A' ragaszt illetőleg: a' könyvkötő ne dolgozzék *csirizzel*: ezt a' *kenyérporra* (dermestes paniceus L.) mód nélkül szereti. Mindenütt tehát, hol lehet, *enyvet* használjon; hol pedig a' csiriz el nem kerülhető, azt timsóval keverje.

Ezekén kívül minden kötet „szabad háttal“ (mit hohlem Rücken) készüljön, hogy a' bőrboríték a' nyomtatvány' hátával közvetlen érintkezésbe ne jöjön.

Minthogy pedig mind a' fát, mind a' bőrt, mind a' csirizt megtámadó férgek, hol e' részekkel a' nyomtatvány érintkezik, ezt sem kímélik, sőt abba néha mély és kiterjedt lyukakat és folyosókat fúrnak, hogy ott tojásaikat lerakják; ezeken kívül a' *peneg* is (psorus pulsatorius Lin.) a' papirosban, bár kisebb, kárt teszen: a' *nyomtatvány'* lehető biztosítására a' következők szolgálnak. Minden könyv, vagy legalább a' puha, porhanyu papirosra nyomottak, 's a' nagyobbyszerű, drága, pompás, rajzos munkák' papirosa enyvesvizen huzassék által (planírozassék); mely czélra igen tiszta fejr enyvet végy, 's abban ürmösfüt és timsót főzz. Azonkívül minden nyomtatvány jól sulykoltassék, hogy minden benne rekedt lég és hézag eltávolíttassék, 's a' papiros minél tömörebb és keményebb legyen.

Ha a' könyvkötő e' szabályokat híven követi, 's a' szükséges tisztán tartás sem mulasztatik el: bármely könyvkincs, érezhető kár nélkül, századokig is fentartható.

B 6559
1953 DEC 3

6

